

Et undertrykt folk har altid ret

Mehmet Ümit Necef

I midten af januar debatterede Søren Søndergaard, MEP, Folkebevægelsen mod EU, og Søren Espersen, udenrigsordfører, Dansk Folkeparti, i P1 Debat om, hvorvidt PKK-guerillaer er frihedskæmpere eller terrorister. Den danske debat minder om en lignende debat, der foregår blandt tyrkiske intellektuelle, men tyrkerne har et lidt andet udgangspunkt. Artiklen her præsenterer en analyse af den tyrkiske debat.

Instruktøren Nils Hav lavede i 1975 en dokumentarfilm, som hed "Et undertrykt folk har altid ret". Dette kraftfulde udsagn, der ikke mindst var møntet på palæstinenserne, afspejlede i høj grad datidens venstreorienterede syn på den antikoloniale og antiimperialistiske kamp i den 3. verden. Udsagnet var yderst problematisk: Man skelnede nemlig ikke mellem et undertrykt folks ret til frihed på den ene side og venstrefløjens tilskyndelse til at støtte enhver ytring eller gerning, der kommer fra et undertrykt folk eller dets repræsentanter, på den anden.

Spørgsmålet om, hvorvidt filmens udsagn var rigtigt, skabte i sin tid kontroverser, og selvsamme debat blev rejst, efter at Københavns Byret den 10. januar afsagde dom i sagen om Roj TV, den kurdiske tv-station, der sender fra Danmark. Byretten slog fast, at Roj TV er betalt og styret af PKK, Kurdistans Arbejderparti, og at PKK har begået terrorhandlinger. I dommen henviste man også til, at PKK står på terrorlisterne i blandt andet EU og USA. En uge efter dommen diskuterede Søren Søndergaard, MEP, Folkebevægelsen mod EU, og Søren Espersen, udenrigsordfører, Dansk Folkeparti, spørgsmålet i P1 Debat. Debatprogrammets titel præsenterede problemet uden omsvøb: "PKK: Frihedskæmper eller terrorister?" Søren Søndergaard fremførte, at PKK ikke er en terrororganisation, men en folkelig befrielsesorganisation, der kæmper for kurdernes frihed i Tyrkiet. Omvendt insisterede Søren Espersen på, at PKK er en terrororganisation, selv om han godt kan forstå kurdernes frihedstrang.

I debatten skelnede Søren Espersen mellem det, han kaldte "ordentlig frihedskamp", hvor man kun angriber sikkerhedsstyrkerne, og terrorisme, hvor de civile også er angrebsmål. Søren Søndergaard indrømmede, at "PKK har begået terrorhandlinger", men fremførte to argumenter, der uanset motivationen virkede, som om han forsøgte at bagatellisere denne alvorlige anklage: For det første, at sådanne handlinger "ikke var blevet godkendt af PKK's ledelse". For det andet antydede han, at PKK's terrorisme nærmest var af en mindre forkastelig art, idet Søndergaard som eksempel på en "terrorhandling" valgte en relativt "uskyldig" episode: kidnapning og tilbageholdelsen af tre tyske bjergvandrere i 2008. Han hentydede også selv senere til, at det ikke var en rigtig terrorhandling: Der foregår jo en krig, og PKK troede måske, at de var tyrkiske agenter osv. PKK forklarede selv sin handling med, at man ville protestere imod de tyske myndigheders lukning af ROJ TV – så pas på danske bjergvandrere! Partiet forlangte ikke en løsesum, gidslerne blev ikke truet på livet og blev løsladt relativt uskadt 12 dage senere (*Radikal*, 10.07.2008, 21.07.2008).

Fire eksempler på PKK's terrorhandlinger

At blive kidnappet og holdt som gidsel i 12 dage må naturligvis have været en ubehagelig oplevelse for de pågældende tyskere, men eksemplet er alligevel dårligt valgt. Lad os tage fire af de nyeste og værste: En selvmordsterrorist sårede den 31. oktober 2010 32 personer, 15 politibetjente og 17 forbipasserende civile, på Taksim Pladsen i Istanbuls centrum (*Hürriyet*, 3.10.2010). En af de sårede civile var den 24-årige Gülden Güngör, en tyrkisk indvandrer fra Frankrig på ferie i Istanbul, som blev hårdt såret i begge ben.

Den anden episode fandt sted i Ankara den 20. september 2011, hvor målet udelukkende var de civile – i modsætning til angrebet på Taksim Pladsen, hvor angrebetsmålet var politibetjentene, og de sårede civile blot var *colleteral damage*. Her anbragte man en bilbombe i en trafikeret gade midt i Ankara, og tre unge piger, der arbejdede i en mobiltelefonbutik blev sprængt i luften, da de havde valgt det forkerte sted og tidspunkt for deres rygepause. 34 andre tilfældige personer blev hårdt såret (*CNNTürk* 2011; *Radikal*, 21.9.2011). To af dem døde senere af deres kvæstelser.

Den 29. oktober 2011 forsøgte en gravid (kurdisk) kvinde i den kurdiske by Bingöl at redde sine børn fra en selvmordsbomber og sprang på hende. Eksplosionen dræbte dem begge på stedet (*CNNTürk*, 29.10.2011). Kvindens lille søn døde senere af sine kvæstelser. Den 21. september åbnede PKK-guerillaer ild imod en kørende bil i den kurdiske by Siirt, hvor de dræbte fire unge kvinder (*Yeni Şafak* 21.09.2011). Senere undskyldte PKK's leder Murat Karayilan episoden og sagde, at hans guerillaer troede, at kvinderne var politibetjente, altså *colleteral damage* (*Siirtanket.net*, 23.09.2011).

PKK eller TAK?

Hvilke af disse ugerninger PKK tog ansvar for og undskyldte eller frasagde sig ansvaret for – en omstændighed, Søren Søndergaard opfatter som meget væsentlig – er totalt ligegyldigt. Der er nemlig et mønster i, hvilke "aktioner" PKK henholdsvis tager ansvar for og frasiger sig ansvar for: Hvis aktionen er åbenlys nedrig, men betragtes som nødvendig, for at PKK kan sende et signal enten til staten ("Vi kan skabe kaos, hvis I ikke leverer det, vi ønsker") eller til sine tilhængere ("vi er stadig stærke"), tager en obskur organisation med det poetiske navn Høge for Kurdistan Frihed (Teyrêbazên Azadiya Kurdistan, TAK) ansvaret (om TAK se organisationens hjemmeside: teyrenkurdistan.com). Men hvis det civile tab blot er *colleteral damage*, plejer PKK at tage ansvaret og undskylde, som partiets formand Murat Karayilan gjorde i forbindelse med de dræbte unge kvinder i Siirt og den selvopofrende mor i Bingöl.

PKK har aldrig anerkendt, at TAK i virkeligheden er en underafdeling af og derfor modtager ordre fra partiet. Men der er selv i den kurdervenlige del af den tyrkiske offentlighed bred enighed om, at TAK blot udfører PKK's beskidte arbejde. Chefredaktøren for landets liberal-demokratiske avis *Taraf*, som har afsløret hemmelige kupplaner i militæret, og som er yderst kritisk over for statens og regeringens undertrykkelse af kurderne, skrev dagen efter angrebet i Ankara, der kostede 3 unge piger livet: "Jeg ved ikke, om der er nogen i dette land, der tror på, at TAK er noget andet end PKK. Hvis der er, er jeg ikke en af dem. TAK er blot en maske, som PKK bruger i nedrige angreb" (Altan 2011).

Lad os vende tilbage til debatten mellem Søndergaard og Espersen: Kan man ud fra de ovennævnte terroristiske angreb drage den konklusion, at PKK blot er en terroristisk organisation? Nej, ikke nødvendigvis. På det punkt har Søren Søndergaard ret i, at PKK bedst kan betegnes som en bevægelse, der kæmper for kurdernes rettigheder. Men det må tilføjes, at PKK bruger gemene terroristiske metoder, der direkte sigter på at dræbe civile, hvis partiet finder det opportunt at "sende signaler".

Den tyrkiske debat om PKK

Tyrkiske intellektuelle diskuterer en række problemstillinger, der ligner debatten mellem Søndergaard og Espersen. Debatten foregår mest internt i det liberal-demokratiske dagblad *Taraf*, hvor skribenter med forskellige holdninger kritiserer hinanden ret hårdt, og mellem PKK-kritiske skribenter i *Taraf* og venstreorienterede skribenter i andre aviser. De mest aktive i debatten er historieprofessor Halil Berktay og Etyen Mahcupyan, en tyrkisk-armensk intellektuel og kommentator ved dagbladet *Zaman* (se Berktays og Mahcupyans artikelrækker henholdsvis i *Taraf* og *Zaman*). Begge retter hård kritik imod PKK og dele af venstrefløjen, som de mener, er tilbageholdende med at kritisere PKK's voldsanvendelse.

Lad os kaste et blik på den tyrkiske debat, hvor man kan se konturerne af 4 positioner. Det skal med det samme slås fast, at alle debattører, der kan kategoriseres omkring disse 4 grupper, principielt er imod voldsanvendelse, uanset om den kommer fra staten eller PKK, og at alle ønsker, at der kan findes en løsning inden for den politiske, og ikke den militære, sfære. Med andre ord er der enighed om, at vejen til løsningen af det kurdiske problem går gennem anerkendelsen af kurdernes basale rettigheder og en accept af, at statens politik siden republikkens grundlæggelse i 1923, ikke mindst militærets brutale fremfærd i 1990'erne, er uacceptabel og umoralsk. Forskellene mellem de fire positioner opstår for det første vedrørende spørgsmålet om, hvordan en intellektuel bør forholde sig til "magten", dvs. til regeringen og staten: Er man altid og under alle omstændigheder moralsk forpligtet til at kritisere "magten", uanset

hvordan den opfører sig, og til altid at give en undertrykt gruppe ret, uanset hvilke midler den anvender i sin kamp imod "magten"? For det andet er der forskelle mellem de fire positioner med hensyn til, hvilken strategi man bør udvikle for at opnå en løsning af problemet. Med andre ord handler uenighederne om, hvordan man skal forholde sig til den politiske sfære, og om man skal blande sig i de skiftende politiske dagsordner eller nøjes med at gentage generelle principper og "sandheder".

Optimisme i forhold til regeringen

Den første gruppe består mest af intellektuelle, der skriver artikler i islamistiske og nationalistiske aviser som *Yeni Safak* og *Bugün*, og som politisk ikke står så langt fra AKP-regeringen. De opfordrer regeringen til at udvikle moderate politikker i forhold til kurderne, men fremfører, at PKK's vedvarende væbnede kamp underminerer regeringens "imødekommelsespolitik". De påstår, at PKK præsenterer enhver opblødning fra regeringens side som en "indrømmelse, der kun skyldes PKK's kamp, herunder væbnede aktioner", og dette forstærker PKK's undertrykkende dominans over for kurderne. Deres løsningsmodel går kort fortalt ud på, at staten militært skal trænge PKK tilbage, knække deres selvforståelse som "uovervindelige" og overbevise kurderne om, at regeringens reformer i virkeligheden blot er en del af dens generelle demokratiseringspolitik og ikke et resultat af regeringens forhandlinger med PKK.

Tilhængere af denne position synes at have to problemer: De abonnerer på den optimistiske tro, at regeringen faktisk ønsker at foretage demokratiske reformer i kurderpolitikken, samt at kurderne vil nøjes med det, de får fra regeringen. Muligheden for, at der kan være store forskelle mellem det, regeringen kan eller vil give til kurderne, og det, som kurderne forventer og vil acceptere som et minimum, overses. Eksempelvis er der blandt iagttagerne og politisk aktive kurdere bred enighed om, at kurdisk undervisning som en del af skolesystemet betragtes som et mindstekrav blandt mange kurdere. Men stabschefen Necdet Özel udtalte for nylig: "Jeg finder kurdisk undervisning, herunder modersmålsundervisning, uhensigtsmæssig og uønskelig" (*Milliyet*, den 4. oktober 2011; *Rojevakurdistan* 5. oktober 2011). Han begrundede det med, at statens officielle sprog er tyrkisk, og at brugen af forskellige sprog i henholdsvis den offentlige sfære og i undervisningen vil skabe "splid" i samfundet. Det forbausende var, at der ingen reaktion kom fra regeringen eller oppositionspolitikere, hverken med hensyn til det principielle, at militæret overhovedet blander sig i politik, eller med hensyn til det forhold, at generalen med sin negative holdning blokerer for et vigtigt skridt i den rigtige retning for løsningen af problemet. En vigtig del af løsningen af konflikten handler nemlig om frit brug af

det kurdiske sprog og kurdernes følelse af, at de ikke bliver diskriminerede, og at deres sprog og kultur bliver respekteret.

Militærets ræsonnement synes i al sin enkelthed at være således: Det er os, der med store ofre har bekæmpet og stadig bekæmper kurdiske terrorister og væbnede separatister, og ingen kan tage beslutninger desangående uden om os. Tilsyneladende tør politikerne fra mainstreampartierne ikke konfrontere militærets "naturlige" ret til at blande sig i kurderpolitikken.

Udbredt nationalisme

Hvis man forestiller sig, at det kun er generalerne, der har en ultranationalistisk holdning til kurderne, så tager man fejl. I begyndelsen af februar udtalte selveste vicepremierministeren og regeringstalsmanden Bülent Arinc uden blusel således: "Jeg spørger bare: Er kurdisk et civiliseret sprog? Det er tyrkisk. Tror I virkelig, at undervisning på kurdisk kan være kvalificeret?" (*Taraf* og *Özgür Gündem*, 5.2.2011).

Det andet problem med denne tilgang er, at den bygger på en muligvis forkert forventning om, at kurderne vil lægge afstand til PKK i tilfælde af et klart militært nederlag. Det kan tænkes, at det modsatte er mere sandsynligt. En blodig undertrykkelse af PKK, der sandsynligvis kommer til at koste mange ikke kun guerillaer, men også civile livet, kan gøre kurderne mere følelsesmæssigt tilknyttet PKK. Det så man, da tyrkiske militærfly enten bevidst eller ved en fejltagelse bombarderede og dræbte 34 kurdiske smuglere ved den tyrkisk-irakiske grænse. Efter blodbadet undskyldte militæret sig ved at fremføre, at man troede, at der var tale om PKK-guerillaer.

Millioner af kurdere er allerede i dag følelsesmæssigt tilknyttet PKK. Sociologiprofessor Mesut Yegen, som er en af Tyrkiets mest fremtrædende analytikere af kurderproblemet, og som selv er kurder, skriver, at rundt regnet er en tredjedel af kurderne stærkt pro-PKK, en anden tredjedel er stærkt imod PKK og støtter typisk AKP, mens den sidste tredjedel ikke er specielt glade for PKK, men alligevel mener, at uden PKK's kamp ville verden glemme alt om kurderne (Yegen 2011: 3). Ligeledes skriver en anden sociologiprofessor, Ahmet Özer, at mange kurdere på trods af al den død og ødelæggelse, som PKK's væbnede kamp har medført, ræsonnerer således: "Hvis PKK ikke eksisterede og ikke bekæmpede staten, ville ingen høre om os – hvis vi for en stund lægger diskussionen om vores rettigheder til side. Hvis kurderne har vundet en række rettigheder i dag, er det på grund af PKK's kamp" (Özer 2012).

De principfaste intellektuelle

Den anden position blandt de tyrkiske kritiske intellektuelle repræsenteres af en række socialister, som er imod voldsanvendelse i løsningen af kurderproblemet, og som ønsker forhandling mellem regeringen og PKK, men som har reduceret deres opgave til blot at gentage, at problemets rod er statens undertrykkelse. Der er meget, der tyder på, at denne analyse er rigtig, men de har i deres forståelse konstrueret kurderne som "kategoriske ofre". Denne kategorisering fører til, at de, hver gang nogen kritiserer en konkret udtalelse eller handling fra enten PKK eller en kurdisk politiker, kommer med en opremsning af en liste over kurdernes undertrykkelseshistorie, som er lang og blodig. Selv om de ikke godkender og bifalder alt det, som PKK finder på at sige eller gøre, har de tendens til at være apologetiske over for PKK's politisk ukloge analyser eller ugeringer ved hjælp af bortforklaringer a la: Det er rigtigt, at PKK begik en enorm fejl ved at sprænge tre unge kvinder i luften i Ankara, men vi må endelig huske, at under massakren i 1938 dræbte staten mindst 15.000 kurdere – for nu at karikere argumentationen. På den måde skriver de sig ud af forpligtelsen til at skulle forholde sig til dagligdagens skiftende politiske konjunkturer og muligheden for at kunne kritisere PKK's konkrete analyser og politik her og nu. De gør sig selv politisk irrelevante, da det ikke er nok blot gentagne gange at påpege kurdernes underdog-position.

De "venstreorienterede intellektuelle"

Den tyrkisk-armenske Etyen Mahcupyan, en af Tyrkiets fremtrædende politiske analytikere, betegner de sidste to positioners tilhængere som "venstreorienterede demokrater" (Mahcupyan, 21.12.2011). De tager aktivt del i daglige politiske diskussioner og nøjes i modsætning til de socialistiske intellektuelle ikke med at gentage, at staten har undertrykt kurderne, og at kurderne er kategoriske ofre. De opfatter ikke en principiel kritik af staten eller PKK som deres kardinalopgave, men fremsætter konkrete forslag til en løsning.

Men man kan alligevel skelne mellem to positioner blandt de "venstreorienterede demokrater": Mens den ene fløj ofte opfordrer regeringen til at følge en anderledes og mere demokratisk politik, retter den anden fløj ofte sine henvendelser til kurdiske politikere, herunder PKK. Denne fløj ræsonnerer, at kurderne vil blive ved med at støtte PKK, så længe statens undertrykkelse fortsætter, og at kurderne ikke vil have tillid til staten. Den anden fløj er enig i denne analyse og mener, at man bør blive ved med at forlange, at staten ændrer sin politik, men fremfører også, at det ikke er politisk realistisk at nøjes med at rette kritik imod og henvendelser til staten. I Tyrkiet, påpeger denne fløj, har man at gøre med en stat, som selv har skabt kurderproblemet, som har forstærket sin

position i samfundslivet og i politik på grund af kurderproblemet, og som mange gange har torpederet enhver tilnærmelse fra politikernes side til en løsning af konflikten. Derfor virker det – ifølge denne analyse – naivt at forvente, at staten af sig selv vil ændre sin politik. Desuden har staten ikke meget at tabe, hvis krigen fortsætter. I landet er der mange – alt for mange – både tyrkiske og kurdiske unge mænd og kvinder, der er parate til at dø for "sagen". Staten kan fortsætte med at tvangsindskrive unge mænd til hæren, og PKK kan tilsyneladende stadigvæk tiltrække mange unge mænd og kvinder til "bjergene". Derfor, fortsætter analysen, er den part, der mister mest ved krigens fortsættelse, kurderne. Enhver forlængelse af krigen koster dem flest menneskeliv og de største økonomiske tab. Derfor er det hovedsageligt de kurdiske politikeres ansvar at udvikle strategier og en politik, der kan tvinge staten til en retfærdig og fornuftig løsning. De må finde en vej, som vil forøge statens omkostninger ved at forlænge krigen, og som derfor vil tvinge staten til at give indrømmelser.

Det handler ikke om dræbte soldater eller bombesprængte bygninger, men om politiske, psykologiske, prestigemæssige og moralske omkostninger. Hvis PKK fortsætter med voldsanvendelse, vil det bare give staten de bedste kort på hånden til at argumentere for, at PKK blot er "terroristisk", og der er kun en vej til at bekæmpe terroristerne: i værste fald at dræbe dem og i bedste fald at fange dem og sætte dem i spjældet.

Etyen Mahcupyan stiller retorisk et vigtigt spørgsmål, efter at han har præsenteret en længere analyse af de omtalte fire positioner: "I hvilket tilfælde vil statens omkostninger stige: Hvis PKK forøger volden eller holder op med den?" Og han svarer selv: "Hvis PKK forøger volden, vil statens legitimitet stige. Hvis PKK derimod stopper den, vil staten blive udsat for et psykologisk og politisk pres, og dens fortsatte nægtelse af kurdernes rettigheder vil miste enhver legitimitet" (Mahcupyan, 22.12.2011).

Vender vi nu tilbage til den danske debat mellem Søren Søndergaard og Søren Espersen, kan vi iagttage, at der er en vigtig forskel mellem den danske og den tyrkiske debat: Problematikken omkring, hvorvidt PKK er terroristisk eller ej, er nemlig helt uaktuel i den tyrkiske *intellektuelle* debat. Der er heller ingen, der henviser til EU's eller USA's terrorlister, som det skete i debatten mellem Søndergaard og Espersen – og i øvrigt også i dommen vedrørende ROJ TV, der netop henviste til de internationale terrorlister. Den tyrkiske debat drejer sig udelukkende om, hvordan man skal forholde sig til PKK's væbnede angreb rettet imod militærpersonel og politi? Der er ingen i debatten, der så meget som antyder, at angreb på civile eller civil *colleteral damage* kan retfærdiggøres, og der er heller ikke nogen, som direkte benægter, at PKK har angrebet civile. Debatten handler altså kun om PKK's fortsatte angreb på sikkerhedsstyrkerne.

Danske politikere og iagttagere af tyrkisk politik behøver ikke opfatte sig som lus mellem to negle, mellem den tyrkiske stat og PKK. Det, de kan gøre, er at fremføre synspunkter, som er i god overensstemmelse med de danske politiske traditioner, f.eks. stille krav om basale rettigheder til alle involverede grupper i en konflikt og om løsning af konflikterne ved dialog, ikke voldsanvendelse.

Kilder

- Berktaş, Halil 2011: Solun hayal perdesi ve reel Kürt hareketi, *Taraf*, 26.11.2011.
- Berktaş, Halil 2011: Eski-yeni ayrışmalar, *Taraf*, 24.11.2011.
- Berktaş, Halil 2011: Kürt sorunu ve Kürt hareketi sorunu (4), *Taraf*, 19.11.2011.
- Berktaş, Halil 2011: Nerede duruyorum (3) : Yalan ve utanmazlık, *Taraf*, 17.11.2011.
- Berktaş, Halil 2011: Nerede duruyorum (2) : Kürtler, PKK, KCK, *Taraf*, 12.11.2011.
- Berktaş, Halil 2011: Nerede duruyorum (1) : 'ideolojik çatı' sorunu, *Taraf*, 10.11.2011.
- CNNTürk 2011: Bingöl'de canlı bomba: 3 ölü. 29.10.2011.
http://www.cnnurk.com/2011/turkiye/10/29/bingolde.canli.bomba.3.olu/634914_0/index.html
- CNNTürk 2011: Kizilay'da Patlama. video.cnnurk.com/2011/haber/9/20/kizilayda-patlama.vast.xml?
- DR 2012: PKK: Frihedskæmpere eller terrorister? P1 Debat 2012, 16. januar 2012 kl. 12:20 på P1.
<http://www.dr.dk/P1/P1Debat/Udsendelser/2012/01/20120116144109.htm>
- Hürriyet 2010: Taksim'de canlı bomba saldırısı, 3.10.2010.
- Mahcupyan, Etyen 2012: Kürt meselesinde üçüncü yol. *Zaman*, 9.2.2012.
- Mahcupyan, Etyen 2012: Siyasî hamle olarak Uludere katliamı, *Zaman*, 29.01.2012.
- Mahcupyan, Etyen 2011: Kürt meselesinde aydınlar (1), *Zaman*, 21.12.2011.
- Mahcupyan, Etyen 2011: Kürt meselesinde aydınlar (2), *Zaman*, 22.12.2011.
- Mahcupyan, Etyen 2011: Dersim ömrünün anlamı, *Zaman*, 4.12.2011.
- Mahcupyan, Etyen 2011: Kürtlere Hrant Dink sorusu, *Zaman*, 1.12.2011.
- Milliyet 2011: Genelkurmay Başkanı: "Kürtçe eğitimi uygun görmüyorum", 4. oktober 2011.
- Özer, Ahmet 2012: Ak Parti sorunun parçası olan aktörleri dislayarak sorunu çözemez, *Taraf*, 31.01.2012.
- Özgür Gündem 2012: Ve takke düştü. Bülent Arinc. 5.2.2012.
- Radikal 2008: PKK üç Alman turisti kaçırdı. 10.07.2008.
- Radikal 2008: PKK Alman dağcılarını serbest bıraktı. 21.07.2008.

Radikal 2011: Kizilay' da Bomba, 20.9.2011.

Siirtanket.net 2011: Siirt PKK 4 genc kizin öldürülmesini üstlendi. 23.09.2011.

<http://www.siirtanket.net/haber/3656/pkk-4-genc-kizin-oldurulmesini-ustlendi.html>

TAK (Teyrêbazên Azadiya Kurdistan, Kürdistan Özgürlük Şahinleri):
<http://teyrenkurdistan.com/>

Yeğen, Mesut 2011: *Son Kürt İsyanı* (Det sidste kurdiske oprør). Istanbul: İletisim.

Yeni Şafak 2011: PKK Siirt'te 4 kız arkadaşı vurdu! 21.09.2011

<http://yenisafak.com.tr/Gundem/?t=21.09.2011&i=341931>

Nøgleord: PKK, Tyrkiet, terrorisme, frihedskamp, Mahcupyan, Berktay, Søren Søndergaard, Søren Espersen